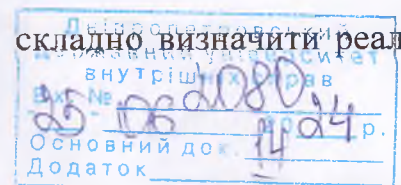

*До спеціалізованої вченої ради
Д 08.727.02 Дніпровського державного
університету внутрішніх справ*

**ВІДЗИВ
офіційного опонента**

**доктора юридичних наук, професора, Заслуженого юриста України Дрозд
Валентини Георгіївни на дисертаційне дослідження Лисенко Наталії
Анатоліївни «Розслідування шахрайства у сфері волонтерської та
благодійної діяльності», поданого на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук зі спеціальності 12.00.09 – кримінальний процес та
криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність**

Ступінь актуальності обраної теми. Благодійність і волонтерство завжди слугували рушійною силою для розвитку науки, освіти, культури, підтримки соціально вразливих верств населення та окремих знедолених людей. Через економічну нестабільність та війну в Україні волонтерський рух став ще потужнішою силою підтримки військових Збройних Сил України та цивільних, постраждалих від війни, надаючи їм як матеріальну, так і психологічну допомогу. Благодійність також набула нового значення для українського народу, адже вона не лише об'єднує людей, а й компенсує недоліки державної соціальної підтримки, стимулюючи розвиток суспільства. Низка благодійних фондів та волонтерських об'єднань, зокрема «Повернись живим», «Сергія Притули», «Razom for Ukraine», «Зграя», «Єдність за майбутнє» активно надають допомогу людям, які опинилися у скрутних життєвих ситуаціях. Натомість, стихійні лиха, епідемії (пандемії) та військові конфлікти завжди породжують хвилю шахрайства, адже шахраї прагнуть нажитися на людських нещастях. Прогалини у нормативно-правовій базі, що регулює порядок функціонування волонтерської та благодійної діяльності, зумовлюють можливості для шахраїв, які створюють фейкові волонтерські та благодійні організації, благодійні фонди, соціальні сторінки задля заволодіння майном або правами на майно потерпілих. За даними Офісу Генерального прокурора, у 2018 р. обліковано 33 136 фактів шахрайств, 2019 р. – 32 156, 2020 р. – 26 595, 2021 р. – 23 632, 2022 р. – 31937, 2023 р. – 82 085. Втім, через відсутність офіційної статистики складно визначити реальні

масштаби шахрайства у волонтерській та благодійній сферах, що робить цю проблему ще більш гострою. Аналіз матеріалів судово-слідчої практики показав, що кількість шахрайств, учинених у сфері волонтерської та благодійної діяльності, становить приблизно 6 % від загального їх обсягу. До того ж, лише 14 % з них направляється до суду з обвинувальним актом. Стрімкі зміни у законодавстві та відсутність чіткої стратегії з боку правоохоронних органів ускладнюють ефективну протидію шахрайським проявам у сфері волонтерства та благодійності, що потребує розроблення ефективних криміналістичних засобів, прийомів та методів розслідування таких кримінальних правопорушень.

Комплексні проблеми кримінально-правового, кримінологічного, процесуального, криміналістичного характеру, що виникають під час розслідування шахрайства, були предметом дослідження у наукових роботах: А. В. Вавриша, І. А. Гукової, Є. В. Дехтярьова, О. В. Дикого, О. В. Добрової, В. Б. Коби, С. М. Князева, А. Е. Жиліна, Р. А. Запорожець, Н. Ю. Кириленко, С. С. Кузьменка, А. В. Микитчика, О. Л. Мусієнка, Т. В. Охрімчук, Т. А. Пазинич, Н. В. Павлової, І. М. Попової, Д. А. Птушкіна, Г. М. Чернишова та ін. Зазначені вчені зробили істотний внесок у методику розслідування шахрайств різних видів. Натомість, наукові праці, присвячені методиці розслідування шахрайства у сфері волонтерської та благодійної діяльності, на сьогодні в Україні відсутні. В умовах сьогодення виникає необхідність негайної розробки сучасної дієвої системи протидії шахрайствам у сфері волонтерської та благодійної діяльності з метою удосконалення методів і засобів їх виявлення, попередження та розслідування. Саме тому актуальність теми дисертаційного дослідження не викликає сумнівів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами.

Актуальність роботи підкреслюється й тим, що обрана тема дослідження відповідає як загальнодержавним, так і відомчим пріоритетам стосовно забезпечення національної безпеки та протидії злочинності. Дисертацію виконано відповідно до Закону України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 № 2469-VIII, положень Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020), Стратегії боротьби з організованою злочинністю (розпорядження Кабінету Міністрів України від

16.09.2020 № 1126-р), Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації (розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.11.2021 № 1467-р), Національної економічної стратегії на період до 2030 року (постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 № 179), Плану заходів з реалізації Стратегії інформаційної безпеки на період до 2025 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.03.2023 № 272-р), Порядку електронної інформаційної взаємодії Офісу Генерального прокурора та Міністерства внутрішніх справ України (спільний наказ Офісу Генерального прокурора та МВС України від 22.11.2021 № 371/846), тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок Міністерства освіти і науки на 2022-2026 роки (наказ МОН України від 03.02.2022 № 109), тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ МВС України від 11.06.2020 № 454), Основних напрямів наукових досліджень Науково-дослідного інституту публічного права на 2020–2024 рр.

Мета і задачі дослідження. Основна мета, яку поставила перед собою дисертантка – це вирішення конкретного наукового завдання з розробки теоретичних засад методики розслідування шахрайства у сфері волонтерської та благодійної діяльності. Досягнення поставленої мети і вирішення конкретних завдань, в основному, вдалося досягти з достатнім рівнем обґрунтованості сформульованих наукових положень, висновків та пропозицій.

Про наукову новизну отриманих результатів (як і про особистий внесок дисертантки в правову науку) свідчить, зокрема:

– здійснення криміналістичного аналізу сфери волонтерської та благодійної діяльності та окреслення факторів, що зумовлюють вчинення шахрайських проявів;

– визначення змісту обстановки та умови вчинення шахрайства у сфері волонтерської та благодійної діяльності;

– систематизація типових способів і слідів учинення шахрайства у сфері волонтерської та благодійної діяльності;

– з'ясування криміналістично вагомих ознак особи шахрая, який вчиняє шахрайства у сфері волонтерської та благодійної діяльності, визначення віктимогенних груп потерпілих;

– визначення складових організації розслідування шахрайства у сфері волонтерської та благодійної діяльності;

– з'ясування особливостей взаємодії слідчого з оперативними підрозділами, а також державними і приватними установами та громадськими організаціями під час розслідування шахрайства у сфері волонтерської та благодійної діяльності;

– розробка організаційно-тактичного забезпечення проведення допиту підозрюваного, потерпілого й свідка;

– висвітлення особливостей проведення окремих слідчих (розшукових) дій, спрямованих на одержання інформації з матеріальних об'єктів;

– характеристика форм використання спеціальних знань при розслідуванні шахрайства у сфері волонтерської та благодійної діяльності.

Об'єкт та предмет дослідження сформульовані вдало і відповідають вимогам МОН України. Об'єктом дослідження є кримінальні процесуальні відносини, що виникають у діяльності правоохоронних органів під час розслідування шахрайства у сфері волонтерської та благодійної діяльності. Предмет дослідження – розслідування шахрайства у сфері волонтерської та благодійної діяльності.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані здобувачкою, у своїй більшості є обґрунтованими і переконливими. Для досягнення мети дослідження, ґрунтуючись на його об'єкті та предметі, застосовано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, зокрема *порівняльно-правовий метод* – для аналізу кримінальних, кримінально-процесуальних норм та нормативно-правових актів, що регулюють діяльність у сфері волонтерської та благодійної діяльності (підрозділ 1.1, розділи 2-3). *Формально-логічні методи* застосовувалися при розгляді наукових поглядів вчених з окремих питань, що входять до предмета

дослідження (розділи 1-3). *Системно-структурний метод* застосовано при визначенні структури криміналістичної характеристики шахрайства у сфері волонтерської та благодійної діяльності; з'ясуванні окремих наукових категорій та положень (розділ 1). *Догматичний* – при тлумаченні певних юридичних категорій, уточнення понятійного апарату (розділи 1-3). *Функціональний метод* – для визначення особливостей проведення слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій (розділ 3), оптимізації організації та планування розслідування шахрайства у сфері волонтерської та благодійної діяльності (підрозділ 2.1). *Соціологічний та статистичний метод* – для аналізу судово-слідчої практики, узагальнення статистичних даних, матеріалів кримінальних проваджень і опитування респондентів (розділи 1–3). Завдяки *методу синтезу* було сформульовано загальні висновки та пропозиції за темою дослідження.

Зазначені вище методи використано у дисертації в їх взаємозв'язку і взаємозалежності, що забезпечило переконливість, всебічність, повноту та об'єктивність отриманих наукових результатів.

Наукова новизна дисертаційного дослідження є беззаперечною. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертанткою, у своїй більшості є переконливими. Наукові положення, що виносяться на захист, мають суттєву новизну і в сукупності вирішують актуальні і складні проблеми, пов'язані з метою даного дослідження, зокрема:

1. Дисертантка здійснила криміналістичний аналіз сфери волонтерства та благодійництва, окреслила форми й ознаки такої діяльності, на підставі чого надано оцінку основним криміногенним факторам, що впливають на рівень та динаміку шахрайських посягань.

2. За матеріалами узагальнень кримінальних проваджень запропоновано внести зміни до статті 40 КПК України та викласти зміст п. 2 п.п. 3 даної правової норми у такій редакції: 2. «Слідчий уповноважений:

3) доручати проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, а також тимчасового доступу до речей та /або документів (за ухвалою суду) відповідним оперативним підрозділам».

Дана необхідність викликана тим, що у чинній редакції співробітникам оперативних підрозділів доручається лише проведення СРД та НСРД, у той час, як одним з дієвих механізмів збирання речей та документів, які мають важливе значення у кримінальному провадженні, є процедура тимчасового доступу до речей і документів, яка не є слідчою (розшуковою) дією, а є заходом забезпечення кримінального провадження.

3. Окремої уваги заслуговує виокремлення напрямів здійснення взаємодії слідчого з оперативними підрозділами (представниками кримінальної поліції, кіберполіцією, оперативно-технічними службами, підрозділами Департаменту кримінального аналізу Національної поліції, оперативними підрозділами СІЗО та ін.), а також державними і приватними установами та громадськими організаціями (операторами платіжних систем, постачальниками електронних комунікаційних послуг, адміністраторами мережевих ідентифікаторів, банками, представниками Державної митної служби, Державної податкової служби, громадськістю) при розслідуванні шахрайств у сфері волонтерської та благодійної діяльності.

4. Значну увагу у роботі приділено науковим підходам щодо систематизації типових способів шахрайства. Удосконалено теоретичні знання щодо предмету шахрайства у сфері волонтерської та благодійної діяльності – військового спорядження, гроші, медичні та лікарські засоби, транспортні засоби, одяг, взуття, товари побутового призначення тощо.

5. Запропоновано класифікацію щодо груп осіб, які вчиняють шахрайство, залежно від їх відношення до здійснення волонтерської і благодійної діяльності, а також типові криміналістичні ознаки потерпілих від шахрайства, якими здебільшого стають соціально-незахищені верства населення, у тому числі внутрішньо переміщені особи та учасники бойових дій.

6. Надано характеристику слідовій картині шахрайства у сфері волонтерської та благодійної діяльності з урахуванням матеріальних, ідеальних та віртуальних (електронних, комп'ютерних) слідів. Окреслено перелік тактичних завдань, що стоять перед правоохоронними органами при розслідуванні шахрайств у сфері волонтерської та благодійної діяльності.

7. В науковій розробці дістали подальшого розвитку:

– система обставин, що підлягають встановленню, з-поміж яких ключове місце займає з'ясування факту заздальгідь спланованого наміру на заволодіння майном або правом на нього шляхом обману або зловживання довірою, та відсутності наміру виконувати зобов'язання;

– положення щодо організації та планування розслідування шахрайства у сфері волонтерської та благодійної діяльності;

– система даних про обстановку та умови вчинення шахрайства у сфері волонтерської та благодійної діяльності, що визначаються особливим характером потреб, які виникають у зв'язку з війною, збройними конфліктами, пандемією та іншими надзвичайними станами;

– наукові положення щодо підвищення ефективності проведення допиту підозрюваного, потерпілого і свідка, а також тактичні особливості проведення окремих процесуальних дій, спрямованих на вилучення інформації з матеріальних об'єктів (обшук, огляд, тимчасовий доступ до речей і документів);

– пропозиції щодо вдосконалення нормативного регулювання СРД та процесуальних дій (обшуку, тимчасового доступу до речей та документів);

– форми використання спеціальних знань під час розслідування шахрайства у сфері волонтерської та благодійної діяльності через дослідження процесуальних та непроцесуальних критеріїв;

– система тактичних помилок, які допускаються слідчими під час розслідування шахрайства у сфері волонтерської та благодійної діяльності.

Наукове дослідження базується на широкій **емпіричній основі дослідження**, яку становлять згруповані відомості Єдиного звіту про вчинені кримінальні правопорушення Офісу Генерального прокурора України за 2018-2023 рр., а також результати судово-слідчої практики за 2015-2023 рр. Вивчено матеріали 120 кримінальних проваджень з проблематики дослідження у таких областях (Волинська, Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Київська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Сумська, Херсонська, Чернівецька, м. Київ), проанкетовано 163 працівники оперативних підрозділів, 44 представників кіберполіції, 145 слідчих, 64 дізнавачів, 98 обізнаних осіб.

В цілому, достовірність й обґрунтованість наукових положень та висновків, сформульованих у дисертації, забезпечується вдалою і продуманою **структурою наукової розробки**. Дисертація, відповідно до мети і завдань дослідження, складається з вступу, трьох розділів, що містять десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

В основному дисертація має суто **прикладне значення одержаних результатів**, в якій сформульовані окремі теоретичні положення та практичні рекомендації, які можуть бути використані у:

– *законотворчій діяльності* – для удосконалення законодавства у сфері волонтерської й благодійної діяльності та надання гуманітарної допомоги для запобігання різним видам кримінальних правопорушень сформульовано низку пропозицій щодо внесення змін і доповнень до чинного КПК України;

– *науковій діяльності* – для удосконалення методики розслідування окремих видів кримінальних правопорушень (акти впровадження Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 24.11.2023 р., Національної академії внутрішніх справ від 30.11.2023 р., Харківського національного університету внутрішніх справ від 06.12.2023 р.);

– *освітньому процесі* – при викладанні навчальних дисциплін «Організація розслідування кримінальних правопорушень», «Кримінальне право», «Кримінальний процес», «Криміналістика», «Кримінологія», а також підготовці монографій і підручників (акти впровадження Одеського державного університету внутрішніх справ від 14.11.2023 р., ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом» від 20.11.2023 р.);

– *правозастосовній діяльності* – для вдосконалення діяльності органів досудового розслідування, оперативних та експертних підрозділів Національної поліції (акти впровадження Дніпропетровського НДЕКЦ МВС від 31.10.2023 р., Управління стратегічних розслідувань в Дніпропетровській області ДСР Національної поліції України від 11.12.2023 р.).

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та в опублікованих працях. Основні положення та загальні висновки повною мірою доведено до широкої громадськості в

опублікованих наукових працях і авторефераті. Основні результати відображено у десяти наукових публікаціях, з яких п'ять статей – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна – у закордонному юридичному виданні, чотири – у збірниках тез наукових доповідей, оприлюднених на міжнародних науково-практичних конференціях.

Дотримання академічної доброчесності. Наукова розробка Н.А. Лисенко включає результати власних досліджень здобувачки. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело, що свідчить про відсутність порушення академічної доброчесності.

У першому розділі *«Наукові засади побудови криміналістичної характеристики шахрайства у сфері волонтерської та благодійної діяльності»* досліджено стан наукової розробки визначеної проблеми, а також охарактеризовано елементи криміналістичної характеристики. Здійснено аналіз функціонування волонтерського руху та благодійної діяльності як форм взаємодії урядових структур, бізнесу та громадянського суспільства. Проаналізовано низку нормативно-правових актів і наукових поглядів щодо основних понять, суб'єктів сфери волонтерської та благодійної діяльності, за результатами чого зроблено висновок про те, що чинний нормативно-правовий механізм містить низку прогалин та законодавчих колізій, що сприяють криміногенним проявам з боку недобросовісних суб'єктів.

Розглянуто наукові погляди щодо обстановки вчинення кримінальних правопорушень, на підставі чого зроблено висновок, що цей елемент криміналістичної характеристики є найбільш спірним в контексті складових елементів, які входять до її змісту.

Проведено юридичний аналіз термінів «обман» та «зловживання довірою», як змістовних елементів способу вчинення шахрайства. На підставі аналізу судово-слідчої практики з'ясовано, що обман при вчиненні шахрайства у сфері волонтерської та благодійної діяльності у 78 % випадків стосується наміру не виконувати заздалегідь оговорені зобов'язання.

Систематизовано підготовчі дії до учинення шахрайства у сфері волонтерської та благодійної діяльності, визначено типові способи шахрайства.

Наголошено, що найпоширенішими під час пандемії COVID-19 та війни стали шахрайства, пов'язані з псевдоволонтерською діяльністю (у мережі Інтернет та фізичному просторі), у тому числі «фейкові» збори грошей на підтримку ЗСУ та постраждалих від воєнних дій (48 %).

Зосереджено увагу на участі ОГ у вчиненні таких кримінальних правопорушень, охарактеризовано їхню структуру.

У другому розділі *«Особливості організації розслідування шахрайства у сфері волонтерської та благодійної діяльності»* надано характеристику особливостям організації та планування розслідування шахрайства у сфері волонтерської та благодійної діяльності та напрямам взаємодії слідчих з оперативними підрозділами, а також з іншими державними і приватними установами та громадськими організаціями.

Виокремлено загальні та приватні версії, що висуваються під час розслідування шахрайства у сфері волонтерської та благодійної діяльності. Наголошено на необхідності встановлення справжності благодійної організації чи фонду шляхом перевірки коду ЄДРПОУ, аналізі звітності цих громадських утворень, дослідженні web-сайту організації та аккаунтів представників «фейкових» організацій.

Розглянуто процесуальні способи й засоби, спрямовані на встановлення та забезпечення відшкодування шкоди, заподіяної шахрайством.

Акцентовано на діяльності підрозділів кіберполіції та оперативно-технічних служб у розкритті та розслідуванні шахрайств досліджуваної категорії. Приділено увагу застосуванню методу кримінального аналізу під час розслідування багатоепізодних кримінальних правопорушень у сфері волонтерської та благодійної діяльності.

У третьому розділі *«Тактичне забезпечення розслідування шахрайства у сфері волонтерської та благодійної діяльності»* авторка окреслила специфіку проведення окремих слідчих (розшукових) і процесуальних дій та особливості використання спеціальних знань. Зокрема, авторкою розглянуто особливості проведення допиту різної категорії осіб у провадженнях щодо шахрайства у сфері волонтерської та благодійної діяльності, виокремлено основні складові

підготовки до допиту. Наголошено, що інформація, яка стосується предмета допиту у кримінальних провадженнях даної категорії може мати специфічний характер. Тому, під час підготовки до допиту, слід ознайомитися зі: спеціальною літературою, галузевими нормативними актами, що регулюють сферу волонтерської та благодійної діяльності, щоб краще зрозуміти контекст протиправних дій; специфікою організації волонтерських та благодійних структур, їх порядком функціонування; порядком документообігу; системою обліку та звітності волонтерських та благодійних організацій (фондів) (розуміння принципів ведення бухгалтерського, податкового, статистичного та іншого обліку, складання звітів); змістом попередньо вилучених документів; довідковими матеріалами (словники, енциклопедії, довідники та інші джерела інформації), що можуть допомогти з'ясувати спеціальні терміни та поняття.

Висвітлено специфіку допиту підозрюваного в умовах як безконфліктної, так і конфліктної ситуації. Зосереджено увагу на особливостях подолання інформаційного бар'єру, яке потребує від слідчого професійних навичок, знань та досвіду, а також орієнтування в обставинах справи.

Запропоновано систему тактичних комбінацій під час допиту підозрюваного, окреслено предмет та тактичні особливості.

Висвітлено тактику допиту потерпілих, якими часто є постраждалі внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного чи природного характеру, дії надзвичайного чи воєнного стану; хворі; особи похилого віку та інші особи, які через свої фізичні, матеріальні чи інші особливості потребують особливого психологічного підходу під час їх допиту. Визначено тактичні й психологічні особливості допиту свідків та сформовано їх у групи.

Авторкою висвітлено порядок залучення речей та документів до кримінального провадження під час розслідування шахрайства у сфері волонтерської та благодійної діяльності (шляхом проведення огляду, обшуку, тимчасового доступу до речей та документів, у формі добровільного надання матеріальних об'єктів учасниками кримінального провадження). Сформовано перелік об'єктів, що підлягають вилученню.

Значну увагу приділено організаційно-підготовчим заходам і тактиці проведення обшуку, огляду та тимчасового доступу до речей та документів. Акцентовано на важливості огляду електронних документів у вигляді публікацій у соціальних мережах та інформації, що розміщена у хмарних сервісах. Наголошено на проблемних аспектах, які виникають під час проведення вказаних процесуальних дій та надано рекомендації щодо їх усунення.

Запропоновано внесення змін до ст. 40 КПК України щодо надання права оперативним підрозділам доручати, окрім проведення СРД та НСРД ще й тимчасовий доступ до речей та документів (за ухвалою суду).

Загальні висновки повністю відповідають отриманим результатам, завданням та меті дослідження. Авторкою використано значну кількість вітчизняних і зарубіжних літературних джерел, законодавчі та підзаконні нормативні акти України. Таким чином, дисертація Н.А. Лисенко відповідає існуючим вимогам та є завершеною науковою працею, результати якої вирішують актуальне наукове завдання комплексне висвітлення теоретичних положень та розробку практичних рекомендацій у вигляді криміналістичної методики щодо розслідування шахрайства у сфері волонтерської та благодійної діяльності.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці. Отримані результати дисертаційного дослідження Н.А. Лисенко щодо криміналістичної методики розслідування шахрайства у сфері волонтерської та благодійної діяльності, рекомендується для використання у діяльності закладів вищої освіти, в науково-дослідницьких розробках наукових установ, дослідниками при написанні статей та монографій, плануванні досліджень у даному напрямі. В цілому, зміст автореферату відповідає основним положенням дисертації.

Разом із тим, констатуємо наявність усіх необхідних для такого рівня наукової розробки положень, слід відзначити, що **робота містить деякі дискусійні, спірні або ж такі, що потребують додаткових уточнень положення.**

1. Так, авторкою у дисертації проаналізовано низку нормативно-правових актів і наукових поглядів щодо основних понять, суб'єктів сфери волонтерської та благодійної діяльності, за результатами чого зроблено висновок про те, що чинний нормативно-правовий механізм містить низку прогалин та законодавчих колізій, що сприяють криміногенним проявам з боку недобросовісних суб'єктів. Акцентовано, що потребує уточнення законодавче визначення «благодійна діяльність» і «волонтерська діяльність». Натомість, пропозиції щодо узгодження норм, що стосуються змісту волонтерської та благодійної діяльності, є дещо узагальненими.

2. В роботі не повною мірою розглянуто особливості використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності, які використовується під час виявлення та розслідування зазначеної категорії кримінальних проваджень, а також проблеми застосування тактичних операцій, що значно підвищило б практичну складову роботи.

3. У підрозділі 2.1 «Організація й планування розслідування шахрайства у сфері волонтерської та благодійної діяльності» дисертантка наголошує на необхідності встановлення справжності благодійної організації чи фонду шляхом перевірки коду ЄДРПОУ, аналізі звітності цих громадських утворень, дослідженні веб-сайту організації та аккаунтів представників «фейкових» організацій. Втім, сам процес встановлення справжності благодійної організації чи фонду шляхом перевірки коду ЄДРПОУ та особливості аналізу звітності цих громадських утворень в роботі висвітлені дещо поверхнево. У той час, як деталізація таких даних значно підвищила б репрезентативність сформованих висновків та розширила зведені дані у додатках.

4. За змістом підрозділу 3.2 «Особливості проведення слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, спрямованих на вилучення інформації з матеріальних об'єктів» здобувачка цілком обґрунтовано приділяє увагу обшуку та огляду. Втім, робота значно виграла б, якщо у дисертації були виокремлені тактичні помилки й прорахунки, яких припускаються працівники правоохоронних органів під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій.

Наведені зауваження мають виключно дискусійний характер, не впливають на актуальність і загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження та є підґрунтям до наукової дискусії під час захисту дисертації.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність в цілому, оформлення.
Наукова розробка Н.А. Лисенко «Розслідування шахрайства у сфері волонтерської та благодійної діяльності» є завершеною кваліфікаційною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що у сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, яке має істотне значення для теорії кримінального процесу та науки криміналістики. Викладені в авторефераті та дисертації основні положення дослідження є ідентичними.

Загальний висновок. Дисертаційне дослідження Лисенко Наталії Анатоліївни «Розслідування шахрайства у сфері волонтерської та благодійної діяльності» є самостійно підготовленою, завершеною кваліфікованою науковою працею, в якій отримано низку нових науково-теоретичних результатів, що в своїй сукупності вирішують конкретне наукове завдання щодо удосконалення роботи правоохоронних органів з розслідування кримінальних правопорушень даної категорії; дана робота відповідає вимогам, сформульованим у «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її авторка – Лисенко Наталія Анатоліївна, при успішному захисті, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Офіційний опонент:
головний спеціаліст
консультативно-контрольного відділу
Департаменту забезпечення діяльності
Голови Національної поліції України,
доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України

Валентина ДРОЗД

Валентина Дрозд

В.Г. Дрозд

Валентина Дрозд

Валентина ДРОЗД

Валентина Дрозд